norden

Vatn, náttúra og mannfólk

Áætlun fyrir formennsku Finna
í Norrænu ráðherranefndinni 2016

Vatn, náttúra og mannfólk

Áætlun fyrir formennsku Finna
í Norrænu ráðherranefndinni 2016

Vatn, náttúra og mannfólk

Áætlun fyrir formennsku Finna í Norrænu ráðherranefndinni 2016

ISBN 978-92-893-4348-0 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4349-7 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-776>

ANP 2015:776

© Norræna ráðherranefndin 2015

Umbrot: Jette Koefoed

Kápumynd: ImageSelect

Ljósmynd: bls. 2, 6, 15, 22, 35: ImageSelect; bls.19: Visit Finland; bls.10, 30: Kemira/ Jari Kivelä

Prentun: Rosendahls-Schultz Grafisk

Upplag: 1000

Leturgerð: Meta LF

Pappír: Munken Polar

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með *norrænu samstarfi* er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18

1061 København K

Sími (+45) 3396 0200

www.norden.org

Vatn, náttúra og mannfólk

Áætlun fyrir formennsku Finna í Norrænu
ráðherranefndinni 2016

Efnisyfirlit

- 7 Formáli
- 11 Inngangur
- 14 Vatn
- 20 Náttúra
- 24 Mannfólk
- 31 Stjórnsýsluhindranir
- 33 Aukið norrænt notagildi hjá ESB

Formáli

Norrænt samstarf er afar mikilvægt fyrir norrænu löndin, Finnland þar á meðal. Jafnframt er það mikilvægur þáttur í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi, en markmið þess er öflug Norðurlönd í öflugri Evrópu. Norrænu samstarfi er ætlað að standa vörð um sameiginlega hagsmuni og gildi landanna. Sameiginleg markmið og gildi styrkja stöðu Norðurlanda sem svæðis þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni eru á heimsmeðlikvarða. Samstarfið á sér langa sögu.

Meginþemu formennsku Finnlands eru vatn, náttúra og mannfólk. Í formennskutíð sinni vilja Finnar efla starf gegnum tengslanet með raunhæfum markmiðum og verkefnum. Markmið okkar er að auka áhuga á norrænu samstarfi og mikilvægi þess, ekki síst með tilliti til atvinnulífs og borgaralegs samfélags.

Meginþemun þrjú styðja við þau markmið okkar að afnema stjórnsýsluhindranir, efla stafræna þróun og styrkja stöðu norrænu landanna sem eins svæðis innan Evrópusambandsins.

Samstarfið um afnám stjórnsýsluhindrana er að mörgu leyti áþreifanlegt í daglegu lífi almennings. Með samstarfi um afnám stjórnsýsluhindrana stuðlum við meðal annars að auknum hreyfanleika fólks og auknu atvinnustigi, en þetta tvennt örvar hagvöxt.

Stafvæðingin er komin til að vera og mun valda breytingum í samfélögum Norðurlanda. Við erum enn á byrjunarstigi þessarar þróunar og samstarfið gegnir sérlega mikilvægu hlutverki á umbrotatímum. Þróun snjalldreifikerfa fyrir raforku, lífhagkerfið, hrein tækni, greindarstýrð umferð og stafvæðing heilbrigðiskerfisins eru dæmi um svið þar sem Norðurlönd hafa raunhæfan möguleika á að vera í fremstu röð. Einnig getur samstarf á þessum sviðum eflt sameiginlegan slagkraft Norðurlanda á öðrum vettvangi, svo sem innan Evrópusambandsins.

Á formennskuári okkar munum við einnig leggja áherslu á mikilvægi norræns samstarfs í hnattvæddum heimi. Markmið okkar er að Norðurlönd geti haft jákvæð áhrif á friðsama þróun í Evrópu og heiminum öllum. Yfirlýsing samstarfsráðherranna frá árinu 2014, *Saman erum við öflugri*, er

góður grundvöllur til að byggja áframhaldandi samstarf á. Við viljum vekja athygli á hlutverki Norðurlanda í heiminum, samkvæmt þeim markmiðum sem sett eru fram í þeim köflum yfirlýsingarinnar sem nefnast *Sýnileg Norðurlönd og Opin Norðurlönd*.

Á undanförunum árum hefur norrænt samstarf einnig orðið umfangsmeira og ítarlegra samfara breyttu ástandi í öryggismálum. Með samvinnu geta norrænu löndin eftt öryggi heima fyrir og um leið beitt sér meira til eflingar alþjóðlegs öryggis. Sífelld nánara samstarf innan Norðurlanda, samstarf Norðurlanda við Eystrasaltslöndin sem og samstarf á vettvangi ESB og Nató eykur stöðugleika og öryggi á Eystrasaltssvæðinu og í Norður-Evrópu allri.

Við teljum mikilvægt að tryggja framtíð velferðarsamfélaga Norðurlanda. Meðal þeirra sameiginlegu áskorana sem við stöndum frammi fyrir eru hægfaa þróun vergrar landsframleiðslu, öryggismál, loftslagsbreytingar og lægri fæðingatíðni. Líkt og önnur þróuð ríki þurfa Norðurlönd að takast á við ýmis önnur stór viðfangsefni tengd tækniþróun, hnattvæðingu og hækkandi meðalaldri. Einnig hér verður norrænt samstarf æ þýðingar-meira.

Velferðarsamfélög Norðurlanda byggja á grunni sameiginlegra gilda. Þrjú helstu grundvallargildin felast í jafnrétti kynjanna og jafnræði allra einstaklinga, framtíðarsýn um algildi mannréttinda auk ábyrgðar hins opinbera og gagnsæis í samfélaginu. Við teljum mikilvægt að þessi grundvallargildi verði áfram höfð að leiðarljósi í félags- og heilbrigðiskerfum Norðurlanda, sem nú er verið að endurskoða. Opnir vinnumarkaðir og sveigjanleiki í námi eru einnig mikilvægir þættir þegar takast þarf á við áskoranir framtíðar.

Loftslagsbreytingar ógna allri heimsbyggðinni, en hlýnandi loftslag getur haft sérlega alvarlegar afleiðingar á norðurslóðum og Norðurlöndum. Norrænu löndin hafa átt náið samstarf í loftslagsviðræðum SP.

Ný hnattræn markmið í þróunarmálum miða að því að öll lönd heims vinni að því að uppræta fátækt og efla sjálfbæra þróun. Í viðræðum um hin nýju

markmið hafa Norðurlönd meðal annars lagt áherslu á mikilvægi þess að styrkja stöðu og réttindi kvenna, á sjálfbæra neyslu- og framleiðsluhætti og lýðræðiseflandi stjórnaðhætti.

Í ársbyrjun 2016 verður metnaðarfullri og yfirgripsmikilli alþjóðlegri aðgerðaáætlun á sviði sjálfbærrar þróunar hleypt af stokkunum, en það mun útheimta vissar aðgerðir, einnig á Norðurlöndum. Norrænu löndin hafa fyrirtaks forsendur til að hrinda þessum aðgerðum í framkvæmd, þrátt fyrir að ýmsar áskoranir muni eflaust gera vart við sig. Svæðisbundið samstarf Norðurlanda um málefni sjálfbærrar þróunar hefur vakið athygli á alþjóða-vettvangi.

Við erum stolt af því verkefni Finnlands að leiða starf Norrænu ráðherra-nefndarinnar á árinu 2016.

Juha Sipilä
Forsætisráðherra

Anne Berner
Norrænn samstarfsráðherra

Inngangur

Alþjóðleg ímynd norrænu landanna er jákvæð. Það stafar að miklu leyti af þeirri velgengni sem samfélög okkar hafa notið, hvort sem litið er til einstaklinga, fyrirtækja, umhverfis eða annarra þátta. Með fyrstu norrænu kynningarátætluninni, sem var gefin út í október 2014, skuldbundu norrænu löndin sig til að gera kynningarstarfið skilvirkara með skipulegum hætti. Á formennskuári okkar munum við láta löndin velja í sameiningu 1-2 forgangssvið sem lögð verður sérstök áhersla á. Á formennskuárinu verður einnig hleypt af stokkunum verkefni með sérstakri áherslu á kynningarstarf gegnum samstarf sprotafyrirtækja. Til lengri tíma litið skilar vel heppnað kynningarstarf öllum norrænu löndunum efnahagslegum og pólitískum árangri.

Vorið 2014 gaf Dagfinn Høybråten, framkvæmdastjóri Norrænu ráðherranefndarinnar, út skýrslu með yfirskriftinni *Ný Norðurlönd (Nytt Norden)*. Í skýrslunni eru 39 tillögur sem miða að því að auka skilvirkni í norrænu samstarfi. Við styðjum það ferli sem framkvæmdastjórinn ýtti úr vör og teljum mikilvægt að nútímavæða samstarfið og auka skilvirkni þess, ekki síst til að tryggja að það eigi enn erindi.

Starf Norrænu ráðherranefndarinnar á grannsvæðunum er einnig mikilvægt. Því miður er orðið erfitt um vik að starfa í Rússlandi að undanfögnu, en takmark okkar er að halda áfram samstarfi við ýmis grannlönd.

Afnám stjórnsýsluhindrana er mikilvægt fyrir almenning og fyrirtæki og munum við leggja sérstaka áherslu á það starf. Starfið að afnámi stjórnsýsluhindrana er fastur liður í norrænu samstarfi og einn þeirra þátta samstarfsins sem norrænn almenningur verður var við. Afnám stjórnsýsluhindrana hefur auk þess jákvæð áhrif á atvinnulíf og atvinnustig og eflir þannig hagvöxt, sem er afar mikilvægt eins og ástandið er í efnahagsmálum.

Einnig viljum við styðja við ný verkefni Norrænu ráðherranefndarinnar um lýðræði, þátttöku án aðgreiningar og öryggismál. Velferð og aðlögun alls almennings og aðgerðir gegn mismunun og öfgastefnu eru málefni sem varða okkur miklu.

Einnig viljum við vekja athygli á skýrslu Bos Könberg, *Framtíð norræns samstarfs á heilbrigðissviði*. Í skýrslunni eru 14 tillögur að leiðum til að auka samstarf á tilteknum sviðum innan heilbrigðisgeirans. Við leggjum áherslu á

mikilvægi samstarfs stjórnsýslustiga í aðgerðum sem miða að því að efla velferð almennings og draga úr félagslegum og efnahagslegum ójöfnuði í heilbrigðismálum.

Hröð endurnýjun starfsgreina hefur í för með sér breytingar á vinnumarkaði og í verkstjórn. Helstu breytingarhvarar í starfsumhverfi framtíðarinnar eru hnattvæðing, tækninýjungar, stafræn þróun og lýðþróun. Viðhorf almennings til vinnu og vinnulags hafa einnig breyst, en það endurspeglast í samtökum launafólks og stöðu kynjanna á vinnumarkaði. Gleggri sýn á framtíðarviðfangsefni vinnumarkaðarins og þörf á breytingum kemur að gagni við mótnun nýrrar stefnu. Með sameiginlegri framgöngu má þróa vinnumarkaðinn og efla þannig ímynd norræns samstarfs um vinnumál. Það má nýta í ESB-samstarfi og í kynningu á Norðurlöndum. Við bíðum með eftirvæntingu eftir niðurstöðum stefnumótandi úttektar á norrænu samstarfi um vinnumál sem Norræna ráðherranefndin hefur nú hafið vinnu að.

Grundvöllur samstarfs ráðherranefndarinnar á sviði jafnréttismála er sú framtíðarsýn að kynjajafnrétti skuli ríkja í norrænum samfélögum. Starf jafnréttisgeirans 2015–2108 mótast af samstarfsáætluninni *Saman í þágu jafnréttis – öflugri Norðurlönd*, þar sem sjónum er meðal annars beint að jafnrétti kynjanna í opinberu rými (þ.á.m. í fjölmiðlum) og í tengslum við velferðarmál og nýsköpun.

Norræna ráðherranefndin vinnur nú að úttekt á norrænum samningum en hún hófst 2015 og heldur áfram á árinu 2016. Í framhaldi starfsins gæti verið þörf á að gera breytingar á samningum. Þegar teknar verða ákvarðanir um frekari aðgerðir verður m.a. tekið mið af áhrifum úttektarinnar á samningum á norrænt samstarf og því hvernig samningum er beitt sem tæki í samstarfinu.

Ráðstefna menningarmálastofnunar Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) um fjölmiðlafrelsi fer fram í Finnlandi 3.–4. maí 2016. Um sama leyti verða 250 ár liðin frá því að fyrsta reglugerðin um fjölmiðlafrelsi var gefin út. Anders Chydenius, sem þá sat á sænska þinginu, fékk því framgengt árið 1766 að fyrstu lög heimsins um birtingar í fjölmiðlum voru sett. Það er ansi merkilegt, sé litið til þess að árið 1990 voru samsvarandi lög um fjölmiðlafrelsi aðeins í gildi í 13 löndum heimsins. Í dag gilda sambærileg lög í rúmlega 100 löndum.

Meginþema ráðstefnunnar er upplýsingafrelsi og á hliðarviðburðum verður sjónum beint að fjölmiðlafrelsi, tjáningarfrelsi í listum og menningu og þýðingu fjölmiðlauppeldis fyrir mannréttindi, starfhæft samfélag borgaranna og lýðræðisþróun í heiminum. Meðan á ráðstefnunni stendur fer einnig fram

hnattrænt málþing þar sem mat verður lagt á stöðu tjáningarfrelsis víða um heim. Jafnframt verður tekið á svæðisbundnum viðfangsefnum. Við viljum vekja athygli á Norðurlöndum á ráðstefnunni.

Alþjóðasamningurinn um borgaraleg og stjórnmalaleg réttindi og alþjóðasamningurinn um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi voru samþykktir af allsherjarþingi SP árið 1966. Samningarnir öðluðust gildi árið 1976. Árið 2016 munum við sinna hátíðahöldum í tilefni þess að 50 ár verða liðin frá því að samningarnir voru samþykktir. Borgaralegt samfélag á Norðurlöndum lifir góðu lífi og Norræna ráðherranefndin vinnur nú að endurskoðun stefnu sinnar á því sviði.

Haga-samstarfið er samstarf norrænu ríkjanna um björgunarmál og viðbúnað. Ráðherrar í málaflokkinum funda árlega og þróa nýjar samstarfsleiðir til að efla viðbragðshæfni samfélaganna við hættuástandi, slysum og hamförum, með það að markmiði að bæta samfélagsöryggi og viðbúnað á Norðurlöndum. Finnland gegnir formennsku í Haga-samstarfinu árið 2016.

Norræni fjárfestingarbankinn (NIB) fagnar 40 ára afmæli árið 2016. Bankinn var stofnaður að frumkvæði norrænu ríkjanna fimm, með það að markmiði að bæta aðgengi að fjármagni og samræma hagkerfi aðildarlandanna. Árið 2005 fengu Eystrasaltsríkin aðild að bankanum. Í dag fjármagnar NIB verkefni sem miða að því að auka samkeppnishæfni og koma umhverfinu til góða. Á afmælisárinu stendur NIB fyrir viðburði í tengslum við þing Norðurlandaráðs í október.

Tækniverðlaunin Millennium, sem eru afhent annað hvert ár, eru meðal virtustu verðlauna heims á sviði vísinda og tækni. Um er að ræða finnska viðurkenningu sem er veitt fyrir tækninýjungar sem stuðla að því að leysa hin stóru viðfangsefni mannkyns og efla sjálfbæran hagvöxt. Verðlaunin verða næst afhent árið 2016. Þau hlýtur vísindamaður í fremstu röð, yfirleitt einstaklingur sem enn er starfandi á sínu sviði. Handhafar vísinda-verðlaunanna Millennium geta verið úr öllum tæknigreinum og ríkisborgarar hvaða lands sem er. Tilnefningar til verðlaunanna eru valdar og metnar af alþjóðlegri dómnefnd sem skipuð er leiðandi vísindafólki úr ýmsum vísindagreinum og af mismunandi svæðum. Þeirri tækninýjung, sem verðlaunuð er, á að vera auðvelt að beita á hagkvæman hátt og hún á að vera til þess fallin að hvetja til nýrra rannsókna. Vísindaverðlaunin Millennium voru afhent í fyrsta skipti árið 2004. Það er Finnska tækniakademían, TAF, sem veitir verðlaunin. Að baki þeim standa finnska vísindasamfélagið, yfirvöld og aðilar atvinnulífsins í Finnlandi. Verðlaunin nema einni milljón evra.

Vatn

Vatn er forsenda alls lífs og auk þess þýðingarmikil náttúruauðlind fyrir alla Norðurlandabúa, í löndunum sem og alþjóðlega. Vatn er mikilvægt frá sjónarmiði efnahags-, félags-, umhverfis-, utanríkis- og öryggismála. Vatn er að mörgu leyti stór þáttur í lífi Norðurlandabúa. Í viðfangsefnum tengdum vatninu kristallast þau sameiginlegu markmið landanna að efla frið og stöðugleika, styrkja alþjóðlegt kerfi byggt á sameiginlegum reglum, festa efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi fólks í sessi, draga úr fátækt og efla sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda. Vatn snertir alla fleti mannlegrar tilveru og á því sérlega vel við sem leiðandi þema formennsku í Norrænu ráðherranefndinni.

Norðurlönd eru auðug af hreinu vatni og hreinni náttúru. Hér eru náttúruauðlindir mikils metnar og nýttar á sjálfbæran hátt þar sem hugað er að framtíðinni en þær eru einnig mikilvægir þættir í menningu landanna. Margir hafa þá mynd af Norðurlöndum að þar sé hrein náttúra, hreint vatn og hrein tækni. Þetta er góður grundvöllur fyrir enn betri ímynd og aukinni ferðapjónustu. Stöðuvötn á Norðurlöndum eru nýtt á margvíslega vegu; til útivistar, fiskveiða, bátsferða og þegar dvalið er í bústað í sumarleyfum. Náttúrutengd ferðamennska er þáttur í daglegu lífi á Norðurlöndum.

Mikilvægt er að Norðurlönd hafi samræmda stefnu í málefnum vatns á alþjóðavettvangi en þau málefni öðlast síaukið vægi í heiminum. Samstarf um þessi mál getur átt sér stað á ýmsum vettvangi, t.d. þar sem unnið er að framkvæmd alþjóðlegra og svæðisbundinna samninga um vatn sem rennur yfir landamæri, varðandi ýmsa ferla SP í tengslum við undirbúning og framkvæmd þróunarmála (SDG, markmið um sjálfbæra þróun) og einnig á heimspinginu um vatn. Loftslagsbreytingar eru mikilvægur þáttur með tilliti til vatnsöryggis.

Meðal settra markmiða um hnattræna þróun fram að 2030 (sjá áætlunina *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*) eru ýmis mikilvæg markmið tengd vatninu. Þar er stefnt að því að allir hafi aðgang að öruggu og hreinu drykkjarvatni, að bættum vatnsgæðum með minna álagi á vatnsból, skilvirkari vatnsnotkun og samræmdri nýtingu vatnsauðlinda, þar á meðal í samstarfi um vatn sem rennur yfir landamæri. Einnig er stefnt að því að standa vörð um vatnsvistkerfi og efla viðbúnað og stuðn-

ing fyrir meðferð vatnsauðlinda í samfélögum þróunarlanda. Mikilvægt er að bregðast fljótt við svo að stjórna megi vatnsauðlindum og standa vörð um þær með skynsamlegum hætti. Fólksfjölgun, þéttbýlisvæðing, framleiðslu- aðferðir og neysluvenjur nútímans, auk loftslagsbreytinga, hafa áhrif á vatnsauðlindirnar. Ef sú þróun sem nú er hafin heldur áfram, mun vatnsþörf jarðarbúa krefjast 40% meira vatns en tiltæk vatnsból hafa að geyma að tuttugu árum liðnum. Margt bendir til þess að vatn verði sú náttúruauðlind sem mest verði keppt um yfirráð yfir í framtíðinni.

Bláa hagkerfið getur komið að miklu gagni fyrir sjálfbæra þróun auðlinda vatns og sjávar. Norðurlönd hafa átt samstarf um blátt hagkerfi og lagt áherslu á þróun þess.

Loftslagsbreytingar og aukin samkeppni um náttúruauðlindir munu verða til þess að í framtíðinni þarf að auka landbúnaðarframleiðslu, en hinar miklu vatnsauðlindir Norðurlanda eru mikilvægar fyrir vöxt og viðgang landbúnaðarins.

Sú þekking og tæknikunnátta sem íbúar Norðurlanda búa yfir skapar ýmis sóknarfæri til vatnstengds hagvaxtar á alþjóðavísu. Á Norðurlöndum er náttúra óblíð og náttúruauðlindir af skörnum skammti, en það hefur getið af sér ýmsar skilvirkar lausnir í umhverfismálum. Þessi færni snýr að margvíslegum hliðum vatnsnotkunar, svo sem hreinu drykkjarvatni, skólphreinsunarkerfum og nýtingu vinnsluvatns úr iðnaði. Einnig er samþætt stjórnun vatnsauðlinda afar mikilvæg. Mikill áhugi er á norrænni sérþekkingu á þessu sviði.

Einnig gæti aukin áhersla Norðurlanda á hreina tækni fjölgað sóknarfærum fyrir fyrirtæki, meðal annars með sameiginlegum útflutningsverkefnum og innviðaverkefnum. Aðilar sem starfa í vatnstengdum greinum ættu að stefna að auknum sýnileika á alþjóðlegum þingum um málefni vatns, svo sem World Water Forum og IHP-verkefni menningarmálastofnunar SP (UNESCO). Einnig hér hefur norrænt samstarf jákvæð áhrif. Vatn er ekki síður mikilvægt fyrir samstarf á sviði orkumála.

Reynsla Norðurlanda af alþjóðlegum samningaviðræðum, friðarviðræðum og þróunarmálum, auk mikillar þekkingar á málefnum vatns, eykur möguleika á því að löndin geti aukið sýnileika sinn í málefnum sem varða milli-ríkjasamskipti um vatn. Með því að velja vatn sem eitt leiðarstef í formennsku Finna er lagður grunnur að því að hafa jákvæð áhrif á málefni vatns á alþjóðavettvangi.

Samkvæmt ákvörðun allsherjarþings SP í júlí 2010 telst vatn til grundvallar-mannréttinda. Vatn hefur umtalsverð áhrif á velferð einstaklinga og samfélags-ins alls. Sú hugmynd að vatn og hreinlæti séu mannréttindi í sjálfum sér hefur fengið aukinn hljómgrunn á síðustu árum. Þróunarstarf á sviði vatnstengdra málefna gegnir mikilvægu hlutverki við að fyrirbyggja átök. Þróunarsamstarf norrænu landanna er nýskapandi og í því er litið til lengri tíma. Þróunarsamstarfið á sviði málefna sem varða vatn má líta á sem forystusvið þar sem unnið er að nýsköpun og framþróun í samfélögunum. Með virku þróunarsamstarfi á sviði málefna sem varða vatn geta Norðurlönd einnig eflt stöðugleika á svæðinu, auk alþjóðlegs og svæðisbundins öryggis.

Á vettvangi ESB gætu Norðurlönd metið á hvaða sviðum norrænt samstarf um vatnsauðlindir skilar ávinningi í því starfi sem nú stendur yfir og í vatnsnýtingu landanna.

AÐGERÐIR

- Formennskuverkefninu *Norrænt vegakort fyrir bláa hagkerfið* verður hleypt af stokkunum og í Finnlandi verður efnt til ráðstefnu um blátt hagkerfi í júní 2016. Markmiðið með verkefninu er að greina norræn samstarfssvið innan bláa hagkerfisins og hanna „vegakort“ yfir nýtingarmöguleika á sóknarfærum vatns- og náttúruauðlinda, meðal annars með því að þróa sameiginlegar rannsóknir.
- Formennskuverkefninu *Félagslegt og hagfræðilegt notagildi yfirborðsvatns á norðurskautssvæðum Norðurlanda* verður ýtt úr vör.
- Norrænt samstarf verður eflt og norrænar lausnir verða þróaðar áfram. Hreint vatn, þekking á málefnum vatns og blátt hagkerfi verða í brenni-depli í norræna kynningarstarfinu.
- Ímynd Norðurlanda sem forystulanda í þekkingu á málefnum vatns og á bláa hagkerfinu verður eflð.
- Norrænt samstarf verður eflt alþjóðlega í því skyni að styrkja forystu-stöðu landanna í milliríkjasamskiptum um vatn, hagkerfi og hreina tækni. Með virku samstarfi hafa löndin möguleika á að vera í fararbroddi í alþjóðlegu samráði um málefni vatns.
- Tengsl verða eflð milli norrænna aðila á sviði málefna sem varða vatn.
- Á árinu 2016 munu Finnar standa að óformlegum fundi norrænna embættismanna sem starfa að málefnum tengdum vatni, um tæknileg atriði.
- Við stefnum að því að skapa forsendur fyrir starfsemi fyrirtækja, þróun norrænnar færni og aukningu hagvaxtar í geiranum. Árangri verður náð með því að hlúa að starfsemi einstaklinga og fyrirtækja, öflugum hagvexti í geiranum, aukinni velferð og sjálfbærni.
- Við könnum möguleika á því að fá styrk úr Norræna þróunarsjóðnum (NDF).
- Við hyggjumst taka þátt í vatnsvikunni í Stokkhólmi, sem fram fer í ágúst.
- Þá mun norrænn viðburður um málefni vatns fara fram í tengslum við Dag vatnsins hjá SP, þann 22. mars 2016.
- Lokamálþing Finnsku akademíunnar um sjálfbæra nýtingu vatnsauðlinda 2012–2016 fer fram í nóvember 2016.
- Verið er að kanna möguleika á því að gera rannsókn á vatnspemanu og aðgerðum Norðurlanda í málefnum vatns.
- Fyrirhuguð er þátttaka í ársþingi Eystrasaltsstefnu ESB 2016 í Svíþjóð í samstarfi við Norrænu ráðherranefndina í Svíþjóð. Blár hagvöxtur er eitt af þeim ársþingsins.
- Markmiðið er að vekja athygli á málefnum vatnsins í tengslum við loftslagsmál í skólum.

Náttúra

Hin einstaka og margbreytilega náttúra Norðurlanda er okkur mikilvæg og hún er snar þáttur í alþjóðlegri ímynd landanna.

Ferðapjónusta er nátengd ímynd norrænu landanna. Uppgangur í starfsgreininni er til kominn vegna þess að Norðurlönd og gildi þeirra eru þekkt víða um heim. Ferðapjónustan laðar fleiri ferðamenn til landanna og fyrir vikið eykst þekking fólks á svæðinu. Í ferðapjónustu eru skilyrði góð til norrænna aðgerða sem auka þekkingu á löndunum og styrkja ímynd þeirra sem nýskapandi og sjálfbærra áfangastaða. Slíkar aðgerðir þurfa að vera markvissar og í samstarfi við aðra geira, svo sem fulltrúa menningarlífsins, matvælaframleiðendur, matreiðslufólk, arkitekta og hönnuði.

Ferðamennska tengd fiskveiðum og lífríki sjávar er einnig mikilvægur þáttur bláa hagkerfisins. Ferðamennskan nýtur góðs af ósnortnu landslagi og fríðsæld náttúrunnar, góðri meðferð á dýrum og menningarlegum sérkennum.

Mikilvægt er að standa vörð um fjölbreytileika náttúrunnar og vistkerfapjónustu. Nálgun á grundvelli vistkerfa og sjálfbær nýting skóga þjónar þeim tilgangi að efla náttúruvernd og sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda, m.a. út frá viðmiðum um margþætta nýtingu. Lífhagkerfið er einnig mikilvægt fyrir málafni skógræktar. Í formenskutíð okkar viljum við tengja norrænt samstarf betur við það starf sem fer fram innan ESB og á alþjóðavettvangi. Þannig getur norrænt samstarf greitt fyrir skynsamlegri umfjöllun málefna sem eru Norðurlöndum mikilvæg.

Norðurlönd eru einnig þekkt fyrir örugg og heilnæm hágæðamatvæli sem eru framleidd með sjálfbærum hætti. Því er ástæða til að við nýtum þá athygli og áhuga sem matvælaöryggi og ný norræn matargerð hafa vakið alþjóðlega til þess að efla norræna matarmenningu heima fyrir og ekki síður erlendis. Gott er að halda áfram samræðum og mynda tengslanet innan Norðurlanda, einkum þegar kemur að mataruppeldi barna og ungmenna, stuttum dreifingarkeðjum og aðfangaaðferðum auk matartengdrar ferðapjónustu. Eitt markmið sjálfbærrar þróunar er að draga úr matarsóun.

Á Norðurlöndum er umhverfismerkið Svanurinn mikilvægasta verkfærið sem við höfum til að fræða neytendur um sjálfbæra valkosti. Unnið er að því að

þróa Svansmerkið enn frekar, en í því starfi er mikilvægt að horfa til þess í hve miklum mæli vörurnar eru umhverfissvænar, skilyrða sem sett eru fyrir merkingunni og starfs sem unnið er á vettvangi ESB um umhverfisspor.

Á loftslagsráðstefnunni í París í desember 2015 verður stefnt að því að gera alþjóðlegan loftslagssamning, sem taki gildi á árinu 2016. Í loftslagsviðræðum SP hafa Norðurlönd átt náið samstarf í Norræna vinnuhópnum um alþjóðlegar loftslagsviðræður (NOAK). Löndin gegna einnig mikilvægu hlutverki í loftslagsmálum á alþjóðavettvangi. Norðurlönd hafa meðal annars gegnt lykilhlutverki í baráttunni gegn skógeyðingu og því að hætta stuðningi við notkun jarðefnaeldsneytis, auk verkefna sem felast í að draga úr notkun skammlífra mengunarefna sem spilla andrúmsloftinu.

Árið 2016 tekur ný alþjóðleg áætlun um sjálfbæra þróun, *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, gildi. Sjálfbær nýting og viðhald náttúruauðlinda auk þess að standa vörð um margbreytileika náttúrunnar og vistkerfapjónustu er ofarlega á dagskrá í norrænu samstarfi. Norðurlöndin hafa átt samstarf um og lagt sérstaka áherslu á stöðu og réttindi kvenna, sjálfbæra neyslu- og framleiðsluhætti, lýðræðislega stjórnhætti, réttarríkið og mannréttindi.

AÐGERÐIR

- Formennskuverkefninu *Umhverfismerkið Svanurinn – endurvinnsluhagkerfi og umhverfisspor* verður ýtt úr vör.
- Finnsla utanríkismálastofnunin stendur fyrir málþingi sérfræðinga um þau viðfangsefni sem markmið SP eftir 2015 fyrir sjálfbæra þróun og eftirfylgni við loftlagssamninginn frá COP21 í París munu hafa í för með sér fyrir Norðurlönd.
- Norrænu ráðherrarnir hafa ákveðið að fela NOAK og vinnuhópnum um loftslagsmál (KOL) það verkefni að hefja undirbúning að starfi Norrænu ráðherranefndarinnar í kjölfar COP21-ráðstefnunnar. Um þessar mundir er verið að skipuleggja vinnustofu fyrir fulltrúa norrænu landanna í samningaviðræðunum og valda sérfræðinga og ráðgjafa, sem mun fara fram í lok janúar.
- Finnland, Danmörk, Svíþjóð og Noregur eiga öll fulltrúa í Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform-hópnum. Vorið 2015 sendi hópurinn frá sér yfirlýsingu sem einnig var undirrituð af Bandaríkjunum og Frakklandi, formennskulandi COP21. Stefnt er að því að halda starfinu áfram frá og með 2016.
- Norræni fjárfestingarbankinn (NIB) fagnar 40 ára afmæli sínu með hátíðarmálþingi í tengslum við þing Norðurlandaráðs í október. Vinnuheiti málþingsins er *Financing the future – next 40 years*. Markmiðið er að kortleggja samkeppnisstöðu Norðurlanda og Eystrasaltslandanna og umhverfisástand í löndunum, viðfangsefni framtíðarinnar og einkum og sér í lagi hlutverk fjármálamarkaðarins.
- Við leitumst við að beina sjónum meira að endurvinnslu næringarefna.
- Við stöndum fyrir samkeppni um matvæli úr héraði. Markmiðið er að vekja áhuga neytenda og atvinnufólks á norrænu hráefni, auka færni í matvælaíðnaði og halda norrænum matarhefðum á lofti.
- Í tengslum við matarstefnuna Gastro efnum við til norræns viðburðar um umhverfisábyrgð og heilnæmar máltíðir í fageldhúsum, auk þess að byggja upp tengslanet fyrir aðila sem framreiða og selja götumat.
- Við ráðgerum að halda málþing um matarmenningu og mataruppeldi þar sem matur verður skoðaður með næringargildi, félagslega þætti og menningarleg gildi í huga.
- Við höldum áfram því starfi sem Danir hófu með því að leggja áherslu á sjálfbæra náttúrutengda ferðamennsku með tilliti til vistkerfaþjónustu, og með því að bæta rekstraraðstæður fyrir aðra vistkerfaþjónustu.
- Lokið verður við að semja áætlun um norrænt samstarf á sviði skóga og hafist handa við að hrinda henni í framkvæmd.

Mannfólk

Norrænu löndin eru yfirleitt á meðal hinna tíu efstu þegar gerðar eru alþjóðlegar úttektir á velferð í löndum heimsins. Þó að löndin hafi útfært velferðarkerfið hvert á sinn hátt virðist grundvöllur líkansins tiltölulega samræmdur, einnig nú á tímum aukinnar kröfu um alþjóðavæðingu.

Á síðustu áratugum hafa öll norrænu ríkin staðið frammi fyrir viðfangsefnum varðandi viðhald velferðarsamfélagsins. Dæmi um slíkar áskoranir eru sívaxandi launamunur, langtímaatvinnuleysi og örar breytingar á vinnumarkaði, aukin fátækt barna, hækkandi meðalaldur íbúa og skertar almannatryggingar, en þetta skapar viðvarandi togstreitu milli þjóðfélagshópa og ójöfnuð sem hefur áhrif á heilsufar fólks.

Jafnræði og réttlæti hafa ávallt legið til grundvallar í stefnu landanna í félags- og heilbrigðismálum. Samstarf mismunandi fagsviða með það fyrir augum að efla heilsufar og velferð er sérlega mikilvægt til að draga úr félagslegum og efnahagslegum ójöfnuði hvað velferð snertir. Hins vegar hafa óhagstæðara framfærsluhlutfall, aukið valfrelsi, hreyfanleiki almennings og samkeppni milli þjónustuaðila það í för með sér að endurnýja þarf hið hefðbundna velferðarlíkan Norðurlanda.

Hér bendir samstarfið milli heilbrigðis- og velferðargeiranna til mikilla framfara í löndunum. Víðtæk úttekt hefur verið gerð á sóknarfærum í tengslum við lýðheilsu, rannsóknir sem byggja á gagnagrunnum og lífsýnabanka í norrænu samstarfi (m.a. í Könberg-skýrslunni árið 2014). Í rannsóknarverkefni NordForsk, Heilbrigði og velferð, hefur upplýsingum um færni og rannsóknarumhverfi verið safnað saman til að efla norrænt samstarf á þessu sviði.

Framtíðarviðfangsefni velferðarríkisins snúa meðal annars að hnattvæðingu, stöðugt meiri búferlaflutningum sem stafa af efnahagslegri þróun í Evrópu og afleiðingum þeirra fyrir norræna velferðarríkið. Reglur ESB um frjálsa för einstaklinga og þjónustuaðila hafa einnig áhrif á hreyfanleika innan Norðurlanda. Norrænt samstarf um almannatryggingar milli landa á sér langa sögu. Markmiðið á að vera að veita grundvallargildum landanna um jafnrétti og réttindi borgara brautargengi á vettvangi ESB.

Meginþemu formennsku Finnlands í samstarfinu á sviði jafnréttismála eru birtingarmyndir kynjamisréttis í opinberu rými (s.s. fjölmiðlaumfjöllun, áhrif hatursáróðurs á lýðræði) og aðgerðir gegn kynbundnu ofbeldi, ofbeldi í nánum samböndum og mansali. Jafnréttisráðherrarnir taka á móti skýrslu um þau viðfangsefni sem karlmenn og drengir standa frammi fyrir í jafnréttismálum og hlutverk þeirra í jafnréttisstarfinu og taka ákvörðun um aðgerðir. Þá munu jafnréttisráðherrarnir halda áfram samstarfi við aðrar ráðherra-nefndir og standa vörð um jafnrétti kynjanna í starfi ráðherranefndarinnar almennt. Jafnréttisvið mun koma að framkvæmd verkefnisins *Velmegun á Norðurlöndum 2020* ásamt samstarfssviðum félagsmála, vinnumála, menningar og menntamála.

Efnahagsástandið á undanförnum árum hefur dregið úr möguleikum fólks með skerta vinnugetu til þátttöku á vinnumarkaði. Með hliðsjón af lýðþróun og mikilvægi jafnræðis skiptir miklu að styrkja stöðu fólks sem stendur höllum fæti á vinnumarkaði. Þátttaka á vinnumarkaði er ein af forsendum velferðar, fyrir einstaklinginn en einnig norræna velferðarsamfélagið.

Börn og ungmenni eru mikilvægur markhópur í norrænu samstarfi. Norræna ráðherranefndin hefur mótað stefnu fyrir samstarf um málefni barna og ungmenna á Norðurlöndum. Framtíðarsýnin er sú að Norðurlönd verði besti staður í heimi fyrir börn og ungmenni. Á formennskuári okkar munum við standa vörð um hagsmuni barna og ungmenna í samstarfi stjórnsýslustiga. „Norðurlönd, besti staður í heimi“ felur í sér að lífsskilyrði stuðli að góðri heilsu barna og ungmenna. Umhverfi sem stuðlar að góðri heilsu samanstendur af mörgum þáttum stjórnsýslunnar, t.d. skóla með öruggu námsumhverfi þar sem einelti er ekki liðið og nærumhverfi sem styður við frumkvæði og þar sem börn og ungmenni geta örugg farið ferða sinna. Heilbrigt umhverfi felst einnig í heilnæmu mataræði. Umhverfi sem stuðlar að góðri heilsu sér börnum og ungmennum fyrir heilnæmum matvælum. Ennfremur eiga matvælaauglýsingar að hvetja börnin til þess að velja frekar hollari kosti. Auk auglýsinga skiptir fordæmi hinna fullorðnu miklu, en uppbyggilegt andrúmsloft sem hvetur börn og ungmenni til að velja heilnæmt er til þess fallið að efla velferð þeirra.

Það að standa vörð um mannauðinn hefur verið leiðarstef í þróun menntamála á Norðurlöndum. Löndin hafa leitast við að samþætta sérþekkingu, jafnræði, jafnrétti kynja og skilvirkni. Samkeppnisgrundvöllur landanna er enn sterkur, en þó má greina versnandi samkeppnishæfni á sviðum sem eru mikilvæg með tilliti til framtíðar. Hlutfall ungmenna með lélega grunnfærni hefur aukist. Við þurfum að afla okkur sameiginlegrar þekkingar til að afstýra þessari þróun í löndunum.

Einnig er mikilvægt að hlúa að uppsprettum þekkingar í öllum aðstæðum. Gæði í menntun ungra barna á leik- og grunnskólastigum auka jafnrétti og félagslega samheldni og leggja auk þess grunn að velgengni síðar í lífinu. Umræða á Norðurlöndum um kennslufræði og menntun ungra barna er hentugur vettvangur fyrir þetta þróunarstarf.

Menning er annar þáttur sem getur skapað mikilvæg tengsl milli landanna og íbúa þeirra. Menning er jafnframt ein af grunnstoðum opinbers norræns samstarfs. Aukinn fjölbreytileiki í samfélögum okkar gerir það að verkum að Norðurlöndin verða æ margbreytilegri og fjölmenningslegri. Samfara þessari jákvæðu þróun eykst þó einnig ójöfnuður. Mikilvægt er að leita leiða til að vinna gegn ójöfnuði og afleiðingum hans. Norðurlöndin vinna nú að því að fyrirbyggja ofbeldisfulla öfgastefnu.

Önnur sameiginleg áskorun, sem nærri öll löndin standa frammi fyrir, eru málefni dreifbýlisins. Forsendur lífvænlegs dreifbýlis eru að innviðir og vega-samgöngur virki og að svæðið sé tengt þróunar- og námstengslaneti ásamt fjölbættu atvinnu- og þjónustuumhverfi, sem byggir á staðbundnum lausnum. Innviðir fjarskipta gegna mikilvægu hlutverki þegar auka á jafnvægi milli landshluta og samkeppnishæfni þeirra. Stjórnsýsla yfirvalda færist óðum yfir í stafrænt form. Góðar og víðtækar fjarskiptatengingar stuðla að sveigjanleika í staðsetningu fyrirtækja og veita möguleika á fjölbreytilegu atvinnulífi á margvíslegum sviðum.

Stafvæðing hefur einnig áhrif á færnikröfur, það sem við tökum okkur fyrir hendur og þá samskiptamáta sem við veljum auk þess sem hún ögrar getu okkar til að nýta mismunandi upplýsingaveitur. Í framtíðinni verður tilhögun náms æ mikilvægari sem og stöðug uppfærsla þekkingar í síbreytilegu vinnuumhverfi. Það er sameiginlegt viðfangsefni allra Norðurlanda að efla færni fullorðinna svo að hún sé í samræmi við kröfur vinnumarkaðarins.

Stafvæðing og aukinn möguleiki á rafrænni vinnslu upplýsinga í miklum mæli hefur einnig áhrif á ástundun vísinda og lista. Opið aðgengi að rafrænum gagnagrunnum veitir æ fleiri notendum möguleika á að nálgast alls kyns upplýsingar að vild. Öll norrænu löndin leita nú leiða til að auka notkun á opnum rannsóknargögnum og -ferlum.

Tækninýjungar hafa í för með sér aukið gagnsæi og nýjar leiðir til þess að skapa, upplifa og njóta afurða menningar og lista. Sé stafvæðing vel útfærð getur hún bætt aðgengi og aukið gagnsæi í menningarþjónustu. Mikilvægi færni og sköpunar fyrir hagkerfið og félagslega þróun mun aukast í framtíðinni og getur haft mikið að segja fyrir hagvöxt og þróun samfélagsins í heild.

Ný tilhögun vinnunnar hefur áhrif á stöðu starfsfólks, þar á meðal atvinnulöggjöf, atvinnuumhverfi og jafnrétti kynjanna. Sjónarmið jafnræðis og kynjajafnréttis eru áberandi þegar horft er til margbreytileikastefnu í stjórnun, skipulags foreldraorlofs og hlutastarfa. Samfara aukinni hnattvæðingu hagkerfisins og skiptingu vinnunnar í alþjóðlegar verðmætakeðjur hafa ríkjandi straumar á alþjóðlegum vinnumarkaði æ meiri áhrif á vinnumarkað Norðurlanda. Mikilvæg áskorun felst í því að styrkja stöðu kvenna á vinnumarkaði, einkum í hnattrænu samhengi.

Þemað *Vinna framtíðarinnar* tengist einnig þema 100 ára afmælis Alþjóðavinnuálastofnunarinnar (ILO) og umræðum um hvernig starfi stofnunarinnar skuli háttað í framtíðinni. Gleggri sýn á framtíðaráskoranir og hæfniskröfur vinnumarkaðarins, þ.á.m. hvað varðar atvinnuumhverfi, kemur að gagni þegar mótuð verður ný stefna. Í alþjóðlegu samhengi eru Finnland og Norðurlönd í fararbroddi hvað varðar atvinnuumhverfi, en það má nýta í kynningu á Norðurlöndum.

Annað sameiginlegt viðfangsefni Norðurlanda felst í því að halda notkun heilsu- og umhverfisspillandi efna í lágmarki. Sérstök athygli er vakin á fjölgun efna og efnasambanda í daglegu umhverfi okkar, efnum og efnasamböndum í vörum og áhættumati. Mikilvægur þáttur endurvinnsluhagkerfisins er að taka hættuleg efni úr umferð.

Árið 2016 gegnir Finnland jafnframt formennsku í samstarfi um viðbúnað í heilbrigðismálum. Samstarfið er grundvallað á Norræna samningnum um heilbrigðisviðbúnað. Norræni heilbrigðisviðbúnaðarhópurinn (Svalbard-gruppen) sér um að samhæfa hinar hagnýtu hliðar samstarfsins. Finnland mun skipuleggja hina árlegu ráðstefnu um viðbúnað í heilbrigðismálum.

AÐGERÐIR

- Formennskuverkefninu *Velmegun íbúa á nýskapandi og opnum Norðurlöndum árið 2020 – Jöfn tækifæri til velferðar, menningar, menntunar og atvinnu* verður ýtt úr vör. Innan ramma þess mun fara fram viðtæk, þverfagleg úttekt á framtíð norræna velferðarlíkansins, auk þess sem stofnað verður til norræns samstarfsnets um menningar- og heilbrigðismál.
- Opnunarmálþing verkefnisins, *Hur mår du Norden? Hållbarhet genom välfärd, kultur och jämställdhet*, fer fram 27.–28. janúar í Turku í Finnlandi.
- Formennskuverkefninu *The Rising North* verður ýtt úr vör. Um er að ræða verkefni með áherslu á þróun ímyndar Norðurlanda sem kjörlandis fyrir sprotafyrirtæki og hvernig nýta megí hana í alþjóðlegri markaðs-setningu.
- Formennskuverkefninu *Sérfræðingaskipti milli norrænna utanríkis-málastofnana* verður hleypt af stokkunum. Markmiðið með verkefninu er að koma á sérfræðingaskiptum milli norrænna utanríkismálastofnana.
- Ráðstefna um lýðheilsu og norræna velferðarlíkanið verður haldin á haustdögum 2016.
- Efnt verður til málþings um málefni róma-fólks þann 16. júní í Helsinki.
- Úttekt á norrænum vinnumálum verður lokið og hafist handa við nauðsynlegar aðgerðir til að fylgja niðurstöðum hennar eftir.
- Ráðstefnan *Framtíð vinnunnar – nýir starfshættir* fer fram í Helsinki.
- Sérfræðingamálþingið *Skert starfsgeta og vinnumarkaður* verður haldið í Helsinki.
- Norræna vinnueftirlitsráðstefnan, ráðstefna norrænna vinnueftirlitsyrivalda, verður haldin í Tampere 7.–9. júní. Þema ráðstefnunnar verður eftirlit byggt á áhættumati.
- Norrænt samstarf um aðgerðir gegn ofbeldisfullri öfgastefnu verður eftir í samstarfi mismunandi fagsviða. Menningarmiðstöðin Hanaholmen stendur nú að skipulagningu ráðstefnu um átaksverkefnið um lýðræði, þátttöku án aðgreiningar og öryggismál.
- Vakin verður athygli á 250 ára afmæli Anders Chydenius og 50 ára afmæli lagasetningar Bandaríkjanna um upplýsingafrelsi (Freedom of Information Act).
- Alþjóðleg ráðstefna menningarmálastofnunar SP (UNESCO) og finnska mennta- og menningarmálaráðuneytisins um fjölmiðlafrelsi verður haldin sem liður í hátíðarhöldunum vegna afmælis Chydeniusar. Við vekjum athygli á Norðurlöndum við þessi tækifæri og með hliðsjón af listrænu og menningarlegu tjáningarfrelsi og fjölmiðlauppeldi.

- Norræna barna- og ungmennanefndin (NORDBUK), finnska mennta- og menningarmálaráðuneytið og ungmennasamtök standa fyrir málþingi 26.–27. september um framtíð æskulýðsstefnu Norrænu ráðherranefndarinnar, þátttöku barna og ungmenna og leiðir til að fyrirbyggja jöðrun.
- Við tökum þátt í finnska þjóðfundinum SuomiAreena sem haldinn er í Pori í Finnlandi.
- Við söfnum saman og miðlum góðum dæmum um leiðir til að glæða líf í dreifbýli með því að bæta innviði fjarskipta og leiðir til að nýta stafvæðingu í atvinnulífinu.
- Efnt verður til norrænna vinnustofa og umfangsmikils málþings þar sem mynduð verða tengslanet sérfræðinga í stafvæðingu og leitað lausna á sértækum viðfangsefnum dreifðra byggða.
- Fagsviðsáætlun í menningarmálum verður hrint í framkvæmd út frá hinum fimm þemum áætlunar Norrænu ráðherranefndarinnar fyrir menningarsamstarf Norðurlanda 2013–2020 (sjálfbær Norðurlönd, skapandi Norðurlönd, þvermenningarleg Norðurlönd, ung Norðurlönd, stafræn Norðurlönd), í samstarfi við aðila úr lista- og menningargreinum.
- Við rannsökum áhrif stafvæðingar á farnikröfur, námsumhverfi og námsskrár. Norrænu löndin taka sameiginlega þátt í stafrænu námsstefnunni BETT í Lundúnum þann 21. janúar.
- Litið er á þá færni sem til staðar er á Norðurlöndum sem eina samhangandi heild. Norrænt samstarf verður eftt með því að efna til ráðstefnu um kennslufræði og menntun á leikskólastigi. Fjallað verður um skýrslur og tilmæli norrænu vinnuhópanna um kennaramenntun og gæði í kennslu á háskólastigi á árinu.
- Við eflum samráð um áætlanir í löndunum um frjáls vísindi og rannsóknir.
- Við efnum til stefnumótandi umræðu og semjum langtímaáætlun um hreyfanleika á Norðurlöndum (áætlun um hreyfanleika, Nordplus-verkefnið 2015–2020 og Nordic Master-áætlunin).
- Við eflum norrænt samstarf á sviði heilbrigðis- og velferðarmála með hliðsjón af skýrslu Bos Könberg.
- Við stöndum fyrir málþingum og viðburðum um jafnrétti kynjanna, sem verða liðir í fagsviðsáætlun ráðherranefndarinnar um jafnréttismál. Starfið getur af sér upplýsingar og góðar starfsvenjur sem styðja við þróun í jafnréttismálum víða á Norðurlöndum, svo og í starfi landanna á alþjóðlegum vettvangi.
- Ráðherrafundur Haga-samstarfsins fer fram í Finnlandi árið 2016.

Stjórnsýsluhindranir

Frjáls för almennings milli norrænu landanna er mikilvægur þáttur í sameiginlegri sjálfsmynd okkar og styrkur fyrir norræn samfélög. Frjáls för hefur verið við lýði og í framþróun undanfarna fimm áratugi. Þó er sífellt við ný viðfangsefni að etja á þessu sviði og því munum við einnig leggja áherslu á afnám stjórnsýsluhindrana í formennskutíð okkar.

Afnám stjórnsýsluhindrana er langtímaverkefni og er orðið fastur liður í norrænu samstarfi. Eitt helsta markmið norræns samstarfs er að efla frjálsa för og auka þannig almenna velferð íbúa á svæðinu.

Samstarfið um stjórnsýsluhindranir eflir hreyfanleika vinnuafls og bætir atvinnustig, auk þess að auka hæfni og sérþekkingu vinnandi fólks á ýmsum sviðum. Hagvöxtur örvast þegar fyrirtæki og einstaklingar geta hreyft sig óhindrað yfir landamæri.

Norrænt samstarf um stjórnsýsluhindranir verður eitt af þverfaglegum þeim um formennsku okkar. Við viljum að allar ráðherranefndir leggi áherslu á afnám stjórnsýsluhindrana á fundum sínum. Einnig viljum við að ráðherranefndirnar taki mið af nýjum aðgerðum sem kann að verða gripið til á vettvangi norræns samstarfs í því skyni að fjarlægja stjórnsýsluhindranir og varna því að nýjar myndist.

Fyrirbyggjandi aðgerðir eru árangursríkasta leiðin til að koma í veg fyrir að nýjar stjórnsýsluhindranir myndist. Því væri óskandi að norrænu löndin héldu vöku sinni gagnvart mögulegum stjórnsýsluhindrunum strax á stigi lagasetningar innan ESB og innleiðingar laga í löndunum. Einnig þarf að efla samstarf milli löggjafaraðila í löndunum í þessu skyni.

Auk þess þarf pólitíska festu og vilja til þess að koma málunum áfram. Stjórnsýsluhindranir eru eitt helsta stefið í úttektinni *Pohjoinen tahtotila (Norrænn vilji)* eftir fyrrum forsætisráðherra Finnlands, Paavo Lipponen, og sömuleiðis í úttektinni *Kasvua Pohjoisesta (Vöxtur úr norðri)*, sem unnin var af Risto E.J. Penttilä, framkvæmdastjóra finnska verslunarráðsins, Magdalenu Andersson og Anne Husebekk. Það er af hinu góða að fjallað sé um stjórnsýsluhindranir og að afleiðingar þeirra séu ræddar einnig á öðrum vettvangi.

AÐGERÐIR

- Formennskuverkefni um að vinna tölfræði um stjórnsýsluhindranir í norrænu löndunum hefur verið ýtt úr vör hjá Tölfræðimiðstöð Finnlands.
- Fjallað verður um fyrirbyggjandi aðgerðir gegn stjórnsýsluhindrunum á dagskrám ráðherranefndanna.
- Fyrirbyggjandi aðgerðir verða efldar og fjallað er um stjórnsýsluhindranir í áhrifamati við undirbúning og innleiðingu nýrrar ESB-löggjafar.
- Fjallað er um það hvernig stjórnsýsluhindranir hamla hagvexti og hreyfianleika vinnuafls.
- Ráðherranefndarfundur með sérstakri áherslu á stjórnsýsluhindranir verður haldinn í Tornio og Haaparanta í Finnlandi í lok árs.
- Landamæraþjónusta á Norðurlöllu stendur fyrir tveimur málþingum á árinu 2016 þar sem stjórnsýsluhindranir verða í brennidepli. Annað málþingið er einkum ætlað fyrirtækjum og aðilum atvinnulífsins og ber yfirskriftina *Sóknarfæri í landamærum – jákvæð áhrif fyrirtækjastarfsemi á hagvöxt* (Gränser är en möjlighet – företagsverksamhet som motor för ekonomisk tillväxt). Yfirskrift hins málþingsins er *Ég, pendlarinn!* (Jag gränsarbetare!), en markhópurinn er fólk á vinnumarkaði. Þar verður sjónum beint að atvinnuleysis- og sjúkratryggingum og áhrifum skattheimtu frá sjónarhóli pendlara.

Aukið norrænt notagildi hjá ESB

Í skýrslunni *Ný Norðurlönd* er fjallað um samstarf Norrænu ráðherranefndarinnar um málefni ESB. Þar kemur fram að á ráðherrafundum væri til bóta að fjalla í auknum mæli um málefni ESB, auk annarra alþjóðlegra málefna er varða sameiginlega hagsmuni landanna. Einnig er lagt til að ráðherranefndirnar kanni möguleika á því að breikka samstarf á embættismannastigi um innleiðingu ESB-löggjafar.

Norrænu samstarfsráðherrarnir hafa lagt áherslu á mikilvægi þess að nýta tengsl ESB og norrænu landanna með raunsæi og hagkvæmni að leiðarljósi. Við vonum að allar ráðherranefndir ræði á fundum sínum hvernig auka megi norrænt notagildi í málum sem tengjast Evrópusambandinu.

Markmiðið er ekki að samræma gerðir norrænu landanna í einu og öllu á vettvangi ESB, heldur að hafa norræn gildi til hliðsjónar. Einnig er mikilvægt að löndin beiti sér fyrir því að skilvirkni í hagnýtu samstarfi og upplýsingaskiptum sé eins mikil og kostur er við undirbúning og framkvæmd reglugerða ESB. Ástæða er til þess að skerpa á hagkvæmni í fyrirkomulagi samstarfs og upplýsingaskipta norrænu landanna í málefnum ESB. Í norrænu samstarfi og málum sem varða ESB er algengt að margir komi að starfinu á margs konar vettvangi. Jafnframt er áriðandi að skilgreina nánar þau grundvallargildi Norðurlanda sem hafa skal til hliðsjónar í ESB-samstarfinu.

Einnig er fjallað um ESB-samstarfið í stefnumótandi úttekt á samstarfi í vinnumálum sem hafist var handa við árið 2015. Markmiðið með úttektinni er meðal annars að efla norrænt samstarf með því að leggja fram tillögur um sóknarfæri þess í málaflokkum sem varða ESB og EES.

Á vettvangi ESB eru Norðurlönd einkum áberandi í málum sem varða gagnsæi og góða stjórnsýslu auk grundvallarfrelsis og -mannréttinda. Önnur meginþemu sem norrænu löndin eiga sameiginleg varða umbætur á reglugerðum og ábyrga nýtingu auðlinda. Í öllum þessum málaflokkum finnst okkur oft eðlilegt að leggja áherslu á norræn sjónarmið og samstarfið er umfangsmikið. Jafnframt eru almenn meginmarkmið í samstarfinu að auka hagvöxt, atvinnustig og samkeppnishæfni, bæði á vettvangi ESB og á Norðurlöndum.

Sjónarmið norrænu landanna eru ólík í sumum málaflokkum og þá er mikilvægt að löndin eigi opinská samskipti sín á milli.

Norðurlandaráð hefur líka fjallað um málefni ESB og þau hafa verið rædd á þjóðþingum landanna.

AÐGERÐIR

- Finnsla utanríkismálastofnunin hyggst efna til málþings með þemanu *Norðurlönd innan ESB*.
- Æskilegt er að ráðherranefndirnar taki mið af því á fundum sínum hvernig auka megi norrænt notagildi í málefnum ESB.
- Við viljum efla tengsl milli embættismanna í norrænu löndunum varðandi innleiðingu á löggjöf ESB.
- Við viljum auka miðlun tengiliðaupplýsinga milli sérfræðinga landanna í Brussel, svo að öll norrænu löndin geti haft samband við opinbera sérfræðinga hinna landanna á sviðum þar sem þau skortir eigin sérfræðinga.

norden

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

norden

Formennska Finna í
Norrænu ráðherranefndinni 2016

Skrifstofa norræns samstarfs
Utanríkisráðuneytinu

www.norden2016.fi

Laivastokatu 22 H
FI-00160 Helsinki
Sími: +358 295 350 000

SUOMI
FINLAND

ANP 2015:776
ISBN 978-92-893-4348-0 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4349-7 (PDF)